

THE TRANSLATION STUDIES READER

Venuti, Lawrence (ed.) 2001. *The Translation Studies Reader*. Londres: Routledge.

Despois de ler *The Translation Studies Reader*, editado por Lawrence Venuti, e ver pasar ante os meus ollos as ideas que percorren a teoría da traducción, vénme á cabeza unicamente a palabra *elección* como primeiro chanzo nesta recensión. Pois, sen dúbida, a tarefa de elaborar un *Reader* sobre calquera materia resulta sempre unha cuestión de elección. E no caso que nos vai ocupar nas seguintes liñas está claro que a elección foi feita dunha maneira consciente e apoiada a cada paso polos artigos incluídos.

Podéramos comezar esta viaxe polas eleccións na primeira e máis obvia delas ó abri-lo volume. Por suposto, podería agardarse que este comezase cunha revisión daquelas figuras relevantes ó longo da historia que tiveron a ben emitir ideas ou comentarios sobre a traducción en moi diversos sentidos (empezando polo honroso Cicerón, a quen todo o mundo gusta citar incansablemente). Sen embargo, e dunha maneira que ó meu ver resulta coherente por razóns que o propio *Reader* explica a través dos seus artigos, Venuti non comeza a súa andaina explicativa ata o século XX. E se tivese ido no sentido exacto do título do libro, *The Translation Studies Reader*, tería que comezar a compilar artigos só na decada de 1970, xa que é só nese intre cando, a partir de Holmes, comeza a utilizarse ese termo, que cobra forza sobre todo na decada de 1980, trala aparición do libro de Susan Bassnet, *Translation Studies*.

Sen embargo, a inclusión de artigos desde principio do século vinte resulta fundamental para comprende-las liñas que artellaron esa reflexión que resultou no termo “estudios de traducción”. O editor vains levando polos conceptos principais que artellan cada época, desde a decada de 1900 ata a de 1990. Así, en cada bloque parece imperar sempre unha serie de ideas clave que logo enmarca os artigos inseridos. Cómpre destacar que, a medida que o tempo vai avanzando, ben pola acumulación do coñecemento, ben pola ruptura dos dogmas e da ortodoxia por parte do postestructuralismo, posmodernismo, poscolonialismo e outros ismos, os conceptos comezan a arremuíñarse e xa non resulta tan fácil definir un teor principal para unha década concreta.

De seguido pasarei a facer un percorrido breve por cada unha das épocas históricas que Venuti inclúe neste volume dunha maneira xenérica antes de comentar algunhas particularidades que me parece preciso salientar. O primeiro apartado do libro está dedicado ós anos comprendidos entre 1900 e 1930. Durante esta época, na visión presentada por Venuti, imperan as refle-

xións sobre o texto traducido como un texto autónomo, sempre limitado ó campo da literatura, iso si, no que se experimenta coa aproximación dunha realidade allea ó público de chegada. Cómpre destacar que en todo este apartado non se nos presentan senón reflexións filosóficas a raíz de críticas ou exposicións de traducións concretas da man de coñecidos literatos como Ezra Pound ou filósofos como Ortega y Gasset. A reflexión nese momento está moi baseada na linguaxe, na análise filolóxica dos textos traducidos, con pouca percepción doutra serie de cuestións que máis adiante se revelarán como vitais para a tradución. Sen dúbida, o feito de que a reflexión sobre a tradución se faga só a partir de casos moi concretos e unicamente literarios xa nos deixa albiscar que o concepto de “teoría da tradución” non aparecera aínda no horizonte, que non se buscaba ata entón esa capacidade de abstracción que se lle atribúe a toda teoría.

Neste punto comeza a seguinte década do século XX, á que o editor dedica outro apartado. Esta é unha época claramente marcada polo conflito da posibilidade de traducir e o estudio dos obstáculos para a tradución. Por unha banda, certas voces presentan a tradución como un exercicio imposible, especialmente baseándose en conceptos lingüísticos, curiosamente, mentres que outras defenden claramente a posibilidade deste exercicio. É neste momento cando a reflexión comeza a trasladarse dos casos particulares (como o artigo de Nabokov) a reflexións máis xenéricas como a metodoloxía de tradución de Vinay e Darbelnet, que pretenden sentar as bases cunha serie de métodos moi concretos amplamente debatidos no posterior desenvolvemento da teoría da tradución. Finalmente, os artigos de Quine e Jakobson serven de alicerce a un estudio do significado e os aspectos lingüísticos da tradución que serán tamén de vital influencia para a teoría posterior mesmo se, como no caso de Quine, a tradución non é entendida dunha maneira “moderna” senón como unha vía de coñecemento na relación entre o suxeito occidental e os suxeitos “estudiados” de comunidades indíxenas na antropoloxía, cuestión esta totalmente posta en dúbida na actualidade pola crítica poscolonialista e posmodernista dos estudos antropolóxicos.

Sen dúbida, a seguinte década na que se detén Venuti deixa crecer unha semente xa posta no pasado moito anterior ó século XX: o problema de equivalencia. Esta palabra parece se-lo eixo dalgunha espiral cognitiva que leva dando voltas nos estudos de tradución xa moitos anos e que só nos últimos tempos se vén criticando como un concepto se cadra irrelevante despois de todo. De calquera xeito, é nesta época das décadas de 1960 e 1970 cando a equivalencia entra con máis forza no panorama teórico e pretende presentar unha relación de identidade ou analoxía entre o texto orixinal e o texto traducido. A partir desta dúbida primaria comeza un fozar ininterrompido no concepto que levará a numerosas clasificacións coas súas definicións correspondentes, desde a equivalencia pragmática e formal de Nida, ata os

“shifts” de Catford. Sen embargo, nesa mesma época danse tamén outra serie de reflexións, entre elas unha de vital importancia, a de Jirí Lev, que, no artigo reproducido na antoloxía, fala da traducción como un proceso de toma de decisións e como un proceso comunicativo. De feito, esta reflexión marcará tamén o desenvolvemento posterior da disciplina dos estudos de traducción. Igual que o nacemento do funcionalismo, que recolle esta idea e a une a outra serie de aspectos como a categorización e as tipoloxías textuais. Entre toda esta reflexión empeza a verse xa claramente que o estudio da traducción se vai desenvolvendo como disciplina de seu, que Holmes denomina estudos de traducción no artigo recollido no *Reader* e no que reflexiona sobre o propio asunto da teorización neste campo. Finalmente, cómpre non esquecer tamén nesta época a aparición doutra corrente que marcará a reflexión en traducción polas décadas seguintes: o polisistema. Esta é unha teoría amplamente utilizada para analiza-las relacións de poder e culturais na literatura, e a presenza e situación dos textos traducidos nelas. Precisamente, no caso de Galicia, esta corrente deu grande xogo para explica-la situación aparentemente prioritaria das traduccións nun momento de desenvolvemento da nosa literatura, e polo tanto resulta bastante coñecida para as persoas estudiosas da traducción en Galicia.

Máis da metade do volume está dedicada ás décadas de 1980 e 1990. Como comentaba anteriormente, nestas últimas décadas do século comeza a haber unha maior heteroxeneidade, un movemento cara á interacción con outros ámbitos de reflexión, unha evolución no sentido máis amplo da palabra. A década de 1980 comeza coa publicación do libro de Susan Bassnet *Translation Studies*, un dos primeiros volumes dedicados á formación en traducción, á parte de ser un dos primeiros que claramente asume os estudos de traducción como unha disciplina independente e de seu. Mentres que o concepto de equivalencia vai perdendo forza, a escola alemana coa presenza de teóricas e teóricos como Holz-Mantäri e Vermeer, desenvolven a teoría funcionalista. Noutra liña de reflexión, destacan as interaccións coa teoría da manipulación e da deconstrucción, polas cales tódolos textos son derivativos e, polo tanto, a traducción pode liberarse dos seus “complexos” pasados con respecto ó texto orixinal. E, finalmente, cómpre destacar aquí o comezo da relación entre a teoría da traducción e os feminismos e poscolonialismo, da que se inclúe como mostra un excelente artigo de Lori Chamberlain sobre as metáforas que unen a traducción coas mulleres, os paralelismos e implicacións destas imaxes que van conformando as relacións sociais. Novamente nesta década o editor inclúe diferentes artigos que ilustran todas estas tendencias, moitos deles centrados aínda no nivel lingüístico, sen saír das palabras ou frases máis que un anaquiño, pero con grandes visos dese corpo teórico que se vai debuxando pouco a pouco.

A década de 1990 vén engadir unha pouca máis de heteroxeneidade ó panorama teórico gracias á presenza de formación en traducción, o que leva á necesidade de contar cun corpus teórico que poder transmitir, e á aparición de subdisciplinas. Igualmente toma maior forza a cultura como cuestión fundamental na comunicación traductora, sobre todo coa aparición dos estudos culturais e a apreciación do valor da traducción como formadora tamén da identidade (do que fala de maneira clara o artigo de Annie Brisset en torno á identidade quebequense), transmisora de relacións de poder (como moi ben ilustraran xa o poscolonialismo e feminismo, neste caso o artigo de Gayatri Chakravorty Spivak) e de normas. Nesta época destaca precisamente esa consciencia que, se cadra, unha vez adquirida, xa non pode volver deixarse atrás, da traducción como un lugar de poder (e disto fala tamén o último artigo do *Reader*, do propio Venuti). Tamén empeza a terse en conta a traducción noutros ámbitos, non só no puramente literario, para basea-la teoría (neste caso axúdano-lo artigo de Basil Hatim e Ian Mason sobre o subtítulo, ou a de Keith Harvey sobre o *camp talk*). Este é un aspecto fundamental, xa que ata estes últimos anos do século pasado (e aínda na actualidade) o divorcio entre a teoría e os profesionais da traducción mantívose claramente marcado polo interese maioritario da reflexión teórica en temas literarios (unha parte mínima dun mercado amplo) e filosóficos, que, en percepción dos e das profesionais, pouco ou nada axudaban ó seu labor diario.

Esta visión a ollo de paxaro dos diferentes apartados do volume non pretende senón deixar de manifesto a heteroxeneidade da disciplina na que nos movemos, na que se pode marcar ó principio unha evolución para perderse logo nas diferentes alternativas e eleccións que cada quen pode perseguir na súa relación teórica cun traballo real, do que viven cada día máis profesionais.

Por suposto que a elaboración dun *Reader*, como comentaba ó principio, está marcada por unha elección clara daquello que se considera representativo, e sen dúbida o de Venuti consegue manterse nesa liña. Sen embargo, é unha mágoa que se deixase totalmente fóra o tema da interpretación sen ofrecer ningunha explicación ó respecto (cómpre lembrar que hai algunhas correntes que consideran a súa reflexión aplicable a estes dous campos, como algunhas alemans que utilizan a palabra *Translatio* para as dúas actividades), ou que non houberse ningunha referencia á reflexión sobre a traducción como profesión e non só como actividade, ou que en ningún caso se especifique que é un *Reader* dos estudos de traducción en occidente, xa que se ben se inclúen reflexións contadas de persoas non occidentais, en ningún momento se comenta a existencia doutras correntes e pensamentos totalmente diferentes con respecto á traducción emanados doutros ámbitos culturais. Tanto é así que o propio feito de que só haxa contados artigos traducidos do alemán, castelán e francés, mentres que a maioría están escritos en inglés, pon de manifesto esta limitación, que por outra banda non crítico,

xa que o campo de estudio ten que limitarse, pero si que sería preciso incluír algunha mención ó respecto.

Sen embargo, creo que debería rematar coa idea inicial, para cerra-lo círculo que non remata no caso dos estudos de traducción, da elección como parte fundamental non só da elaboración dun *Reader* senón dunha traducción, interpretación ou, se cadra, en termos xerais, da vida mesma. Nesa vida que nos enriquece este anaco máis de reflexión.

María Reimóndez Meilán
Universidade de Vigo

